

čase, v iných súvislostiach, s iným poslaním. No nech bolo, ako bolo, vždy to boli návraty bohatšie o vedomosti, poznanie a o stretnutia, v ktorých rozdával zážitky o sebe s blízkymi ľuďmi zo sveta kultúry, umenia a literatúry.

Kto mal takú príležitosť byť prie jeho návratoch do krajín, na cesty a k priateľom, ktorých vyhľadal azda po celom svete, neveriacky počúvali torzá zo situácií, ktoré boli, – a to doslova – z celej duchovnej a kultúrnej Európy. Cestoval rád, často a vždy s cieľom stretnúť toho a toho svojho duchovného príbuzného, tak chápal využitý a obohatený obsah času, vypravoval sa za svojimi témami, literárnymi priateľmi, za tým, čo malo byť v jeho knihe života zapísané na stránke videl som a porozumel som.

Ján Lenčo, čas premenený na život to tak chcel, zostáva v dejinách literatúry, v slovníkoch a encyklopédiách, vo svojich knihách, aj keď nesú poniektoré miesto jeho mena viacero literárnych pseudonymov.

Ján Lenčo zostáva medzi tými, ktorí ho poznali, ale predovšetkým ho mali radi, veď „spomienka je naša druhá skutočnosť“. Pre tých, ktorí si uchovávajú chvíle prežité s ním, šči už boli pracovne alebo osobne a nezabudnú, ako keby sám napovedal v odkaze to, čomu oddane slúžil sám, „končím staroegyptským pozdravom – buďte živí, zdraví, svieži“.

Viera Žemberová

Za Cyrilom Krausom

Výskum romantizmu, literárneho romantizmu a slovenského aj slovenského literárneho romantizmu mal v druhej polovici 20. storočia v slovenskej literárnej vede mimoriadne výrazné personálne zastúpenie spomedzi absolventov Slovenskej univerzity a Komenského univerzity v Bratislave. Po absolutóriu literárnej vedy alebo slovenčiny v aprobácii s iným predmetom sa podľa okolností zapojili do kultúrneho, literárneho života a takmer všetci sa znova stretli na pôde Ústavu slovenskej literatúry SAV alebo v Ústave svetovej literatúry SAV. V 70. rokoch 20. storočia tí, ktorým dramatické politické udalosti nezneumožnili pokračovať vo svojom výskume, pracovali v Literárnovednom ústave SAV do začiatku 90. rokov. Organizačné zmeny v inštitúciách, ktoré sa programovo sústreďovali na literárnovedné skúmanie kultúrnej minulosti aj literárnej prítomnosti, zapojenie sa do redaktorskej a vydavateľskej praxe, pôsobenie v žurnalistike a v denníkových tlačiach alebo aj učiteľovanie vo vzdelávacom systéme na poste vysokoškolského učiteľa na Karlovej univerzite (1969), na Univerzite Komenského (1976), na Jagellovskej univerzite (1976), Pedagogickej fakulte v Nitre 1971, aby svoje akademické pôsobenie skončil na Trnavskej univerzite (1999). I také boli medzistupne v profesijnej biografii literárneho historika PhDr. Cyrila Krausa, DrSc. (3. 7. 1928 – 11. 8. 2012).

Koncept národnej kultúry a literatúry, programové sústreďovanie sa na kontinuitu kultúrnej pamäti, ale predovšetkým utváranie jasného pôdorysu národnej literatúry v európskom kultúrnom prostredí sa sústredil na dostupný i v kultúrnom „teréne“ vyhľadávanie materiálu, jeho poznávanie, odlišovanie, štúdium, to všetko smerovalo literárnohistorickými metódami výskumu k „mapovaniu“ podložia a k otváraniu, ba viac, k diferencovaniu pojmu slovenský literárny romantizmus aj v jeho väzbách na slovanský a neslovanský areál, ale predovšetkým na medziliterárne rozlišovaný jav univerzálne pomenovaný romantizmus.

Už v slovanských etnických, kultúrnych, literárnych aj výskumných súradniciach sa romantizmus a literárny romantizmus výrazne diferencujú v neliterárnej iniciácii svojho pôsobenia ako aj v estetických, poetologických a noetických ambíciách, ktoré literárny romantizmus nasycoval, či len obstarával podľa objektívnych národných podmienok v čase, priestore a v role komponenta dejinne podmieňovaných funkčných spoločenských nástrojov.

Cyril Kraus sa napojil do výskumu slovenského a českého literárneho romantizmu prostredníctvom, archívneho štúdia, genologickými analýzami žánrov (Slovenská romantická balada, 1966), vertikálne vedeným autorským výskumom poézie i biografie Janka Kráľa, Jána Bottu, ale opakovane predovšetkým osobnosti a básnika Andreja Sládkoviča, aby svoju rozložitú prácu odvíjanú z romantizmu a literárneho romantizmu uzavrel dvoma zásadnými syntézami *Začiatky slovenskej kritiky* (1991) a *Slovenská romantická literatúra, vývin a tvar* (1999).

Cyril Kraus svoj výskum, členitú editorskú prácu, textové antológie a profilové prieniky do generácie a súvislostí tvorby slovenských literárnych romantikov priblížil odbornej verejnosti v publikáciách *Generácia v pohybe* (1973), *Retrospektívy a kontinuita* (1978), *Impulzy a inšpirácie slovenského romantizmu* (1979) alebo *Čas literatúry* (1986), čím prinášal nové poznanie o literárnej minulosti v čase žičlivého literárnohistorického záujmu o genézu modernej národnej kultúry a literatúry. Cyril Kraus tak konal aj v čase, keď sa o svoje výsledky zo štúdia archiválií z domácich i zahraničných zdrojov vnášal do diskusií o jadre spoločenského a kultúrneho javu romantizmus so svojimi súčasníkmi, s Milanom Pišútom, Pavlom Vongrejom, Stanislavom Šmatlákom, Ivanom Kusým, Karolom Rosenbaumom, Michalom Kocákom, Michalom Eliášom či Edmundom Hlebom, Eduardom Gombalom a Oskárom Čepanom. Napokon pripomenúť možno viacerých literárnych historikov, hoci výsledky ich výskumu žijú svoje žičlivé i nepoznané príležitosti inak, ako si to literárny vedec vie a môže želať.

Cyril Kraus tým, čo zanechal svojim pokračovateľom v literárnej vede, nabáda znova a ešte dôkladnejšie hľadať artefakty doby, osobnosti, generácie a precizovať nuansy estetického a filozofujúceho nazerania na umenie i život tých, ktorí svojimi činmi pripravovali čas pre modernú a emancipovanú slovenskú kultúru a jej umenie.

Viera Žemberová